

فەرھەنگۆك

(ئ)

ئادە: جەزیرە.

ئارا: نیوان و دوستایەتی.

ئاراز: رووباریکی نیوان سنووری ئیران

و نازەربایجان (رودارس).

ئارام: ناوچە، دەورووبەر. کابرا ھەر

لەو ئارامە نەماوە.

ئاسنرفین: ئاسنرفین (آهن روبا).

ئامیان: ھەوین.

ئاوہلمە: نەبەگە، خۆنەگرتوو،

دەلەمە ئاسا، ئاولمە، بیچووی نیو

زگ کہ باش خوی نەگرتوو.

ئۆقرەورووژین: ئۆقرەئەنگیو

(ھیجانانگیز).

ئۆینگیان: فیلوفرت کردن،

جامبازی نواندن، گەمە ساز کردن،

مەکر و دۆلاب نانەو.

ئەرباب: خاوەن، ئاغا.

ئەزمواو: بەتاقی کراوە، ئیمتیحان کراو.

ئەسکەملە: سکەملە، ملە کردن بە

سکە، قوماری شیر و خەت.

ئەللابەختەکی: گەللایی، رەشوکی،

شانسەکی، کردنی کاریک بی ئەوہی

بناغە و ریشوینی لە پیشا بو دیاری

کراپی. کردنی کاریک ھەر لەسەر

خودا نەک لەسەر لیکدانەوہ و مەنتیق.

ئەلمان: ئالمان، ئەلمان.

ئەنگران: لە رادەبەدەر و زۆر

دەولەمەند بوون، لە خۆبایی بوون

لەبەر دەولەمەندی و سامان،

غللووری.

ئەوسەرپیکەکی: ئەوپەرپیکەکی،

سەریئەوسەری.

ئیشکەرپن: گالتەجاری گەمەکی

تەنافازی (دلک).

ئینکەبەری: لاساری، گوی نەبیستی

(لجازی).

ئيوھایە: ئاوايە، وەوتۆیە.

(ب)

باخی له بهر: باخی به بهر, باخی به میوه.

بادی ههوا: غللوور, قورددهماغ, بهفیز.

بازره: تهره بوون, ههلاتن و رهوین و دهر پهرین.

باله خانسه: نهومی دووههم, خانووبه ره ی له یهك نهوم زیاتر.

باله فر: بالگهرد, بالسوور, بالفریره (هلی کوپتیر). پیشنیاری خومه.

باندور: کارتیکردن, شوین له سهر دانان.

بانگیشتن: بانگیشتن, ده عوهت کردن, بانگ کردن بو میوانی.

باو بوین: چاوچاوینی به دزی ناشقه و ماشقه.

باییس: باحیس, سه بهب.

برهم برهم: که له که برین, پال ریکدانی جه ماوهر به شانچه چرکه و بزووتن به ره و پیش, به پهله پهل کار کردن.

بزوک: ههر شتیکی بزووتن و جوولله ی هه بی (متحرک).

بوندژی: خراب له مهبه ستیك حالی بوون (سوء تفاهم).

بوو که له: بووکی بچووک, بووکی دهسکرد بو منالان (عروسک).

به حال و دوو به لا: به ئاستهم, به حاستهم, زور به که می.

به دهس گرتن: هه لگرتنی کچی کیتز, دهسدریزی بو کردن.

به ربه ست: به ربهس, گری و کوسپ, ته گره ی سهر ریگا (مانع).

به ربه لا: وه بهر به لا هاتوو, به لا لی دراو, قوربانی کراو.

به ته پی عالهم: به ئاشکرا, به دهنگ و هه رایه کی ئه وتو که خه لک پی بزانی.

به رده باز: پرده باز, ئه و ریزه کوچکی له به رینایی شهقه جوگه یا رووباری ته نك دا بو پهرینه وه جه لله ده کرین.

به ر عوده بوون: زه مانته کردن, وه ئه ستو گرتن, دهس بهر بوون.

به ر گروانی: زه مانته, دهسته به ریتی.

به ر گه: وه ره قه, وه ره قه ی هات و چو.

به ر گریکار: پاریزهر (مدافع).

به ره ه ق: ئاماده, حازر.

به زینه: رقه و مل به مله کردنی دوو یان چند کهس پیکه وه بو به زانندی یه کتر.

"چاو به زینه" ش هه یه, دوو کهس چاو له چاوی یه کتر ده برن و هه رکامیکیان زووتر چاو بزوو کیتی به زیوه (رقابت).

به فیتی فلان کهس: به دهسیسه ی فلان کهس, به دههوی فلان کهس,

هانه, دنه (تحریک).

به قه بال هه لگرتن: دهسته بهر بوون بو ئه نجامی کاریک به ده مبر, په یمانکاری, له بر کار کردن.

بە گەرمە: بە پتەوى، شىلگىرەنە،
سوور بوون لەسەر مەبەستىك، بە
جىددى.

بە لىشاو: يە گجار زۆر، زۆر و
زەوهند.

بە ندىوارى: پىوهندى، پەيوهندى.

بە هەشتاو: بە شتاو، بە لەز، بە پەلە.
بى بەروپشت: كەسىكى جىي متمانە
و باوەر نەبى، وەك نىسك وابى و
بەروپشتى ديار نەبى، بى بەقا.

بى بى جان: بى بى جان خانم (عروسك
خىمە شب بازى).

بى تەل: بى سىم.

بىرەبىر: دلخورتە، دلاودلى.

بىمە: وە ئەستۆ گرتنى زەرەد و زىانى
گيانى و مالى كەس يا كەسانىك يان
هى بنكە و دامەزراو ەبەك لە لايەن
شەرىكە يا بنكەى "بىمە" وە لە بەرامبەر
وەرگرتنى ەقىكى ديارى كراوا، پىش
رپوودانى زيان و زەرەر.

بۆرە بەلىنى: وادەيەكى سەرزارەكى و
لەرزۆك، بۆرە قەول.

بى ونەبى: بى گومان، بى شك.

(پ)

پا: ئەندازەيەك بۆ پىوان و مېتر كردن.
هەر "پا" يەك ۳۰/۴۸ سانتى مېترە.

پارىزگا: ئوستان.

پارىزگار: ئوستاندار.

پارىزەر: حەرەس، پاسدېر و پاسەوانى
كەسىك يا شوئىك.

پاش قول دان: كىنايەيە لە حەشاردان،
مالى كەسىك خواردن.

پاوان: قەدەغە، تايبەت دراو.

پالە و پال: پال و پىكداو، تەواو
لىك جووت بوو، بە چرى تىكەزىن.

پرس: قەزىيە، مەسەلە.

پرکە: وردكە، كەمۆكە، پرتك.

پر كىشى: پى لى هينان، شوو
لى ەل كىشان، پىداگرى يە گجار زۆر
لەسەر مەبەست.

پس مام: ئاموزاي نىرینە، كورەمام.

پشت راست كردنەو: ئوبال بۆ
كىشان و تەئىد كردن.

پووش بەسەر كردن: كىنايەيە لە
شاردنەو، لە بەرچاوان ون كردن.

پەران پەران: پەرەم پەرەم، لىك دابىران
بە پۆل يان تاق و واز.

پەرداخ: زەرك، شەربە، لىوان،
ئاوخورى.

پەزار: خەمبار، پەزارەدار.

پەرىش: پەرىشان، پرش و بلاو،
نىگەران.

پەيكەردەى: شوين لە دوو گىران،
دواكەوتن (تعقيب).

پىتە وىستى: پىداووستى، پىووستى.

پیدا پيدا: ورده ورده، بهر بهر.

پيگور که: ئەم تەختايی یە لـه
بادانە وەي پليکانان دا باری هەوای پي
لـه ده گوردري (پاگرد). ئەم وشە يەم
لـه شاعيري ناسک خـه يال "مـيرزا
محەمەد نووري" بيستوو.

"تۆ وېر کردن" له بری "رەگەز کوژی"
دابندری. تۆ وېر کردنی فەرھەنگی،
ئابووری، کۆمەلایەتی و ...
تيگەلگلان: تيگەلگلان، لـه پـر
سەرە و نـخوون بوون، بهر بوونە وە،
وہ حەرز کەوتن.

تیی تەقاند: هەلات، بە پەلە تپەری.

تەتەلە کردن: هەلتە کاندنی دەغل و
تووتن بۆ پاک کردنە وە لـه چيوك و
قچك و زيده دەمار. کينايە يە لـه
ليك جودا کردنە وەي چاك و خراب.

تەراکتۆر: تەراختۆن، تراکتۆر.

تەرە کەمە: بازەر، راکردوو، خانە ولانە
جی هیشتن لـه ترسان، تەرە بوون،
پەرە وازە بوون.

تەفرە دان: هینان و بردن و ئەو
دەستە و دەست پيکردن، چزاندن بە
حەوالە بە گەوالە، جزيا دان.

تەقیو: تەرە کەمە بوو، بازارە بوو،
هەلاتوو.

تەلە فيزيۆن: تەلە ويزيۆن، تەلە فيزيوون،
تەلە بزيۆن، تەلە فيزيۆن، تەلە ويزيۆن و ...
تەناهی: ئاسوودەیی، ئاساييش و
هيۆری و ئارامی، هيمنایە تی.

تەنکە خەلک: ئەو شوینە ی وا خەلکی
کەم لـه بی. خەلک تەنکە ی کردبی و
رۆیی. ئەم تەرکیبەم لـه رپوی
"تەنکە دار" ساز کردوو. ميچيک کە
پـر دار نەبی، يانی داری زۆر پي رايەل

(ت)

تاقەت پروو کين: تاقەت بر، پرست بر
(طاقت فرسا).

تانك: دەبابە.

ترکزه خواز: سەر بە گيچەل
(ماجر اجو).

تـرە کەلەك: کارێکی خۆنە گر کە هەر
بە چوو کترین هەلکەوت تیک بچیتە وە.
لەسەر یە کتر هەلچينی هەر شتيك بە
شيۆه يە کی ناشیانە، کاری رواله تی و
لەر زۆك (سرهه بندي بە صورت
نیم بند).

توخم: ماک، تۆو (عنصر).

تۆ وېر کردن: برینە وەي تۆو،
رەگەز کوژی، ژینۆساید. تيبینی: پيم
وايە چونکە ژینۆساید زۆر لـه
رەگەز کوژی بەر فرە وانترە کە ئیستا لـه
ئەدەبیاتی سیاسی دا جیی کردۆتە وە،
وەك ژینۆسایدی فەرھەنگی، ئابووری،
کۆمەلایەتی و ... "رەگەز کوژی" پـر بە
پيست نیە. بۆیە پيشنيارم وایە

نەكرابىڭ "تەنكەدار" ە. يان باخىك كە
زۆر چىر و چغور نەبى پىي دەگوتى
"تەنكەدار".

(ج)

جگەزەرد: جگى گۆرىن، جگى
مەنشورور لە جگىن دا. جگى ھەرە باش،
يەكە جگ.

جوغز: جغز، جەغز، ھىلى باز نەبى.

جەلتە: خويى مەيىو، خويى
پندرەو ەبوو، جەغەتە بەستوو.

(چ)

چاكسازى: چاك كىردن، دەس
پىداھىتان بو گۆرىن بەرەو باشى،
ھەنگاوى بەرەو ئال و گۆر بە بارى
چاك دا (اصلاحات).

چاواناس: مەشھورور، مەنشورور،
بەناوبانگ، ناوبەدەرەو ە.

چاوەدزكە: بە دزى روانىن بو كەسى،
چاوپاوينى پەنامەكى، چاوحەشاردان.

چىپان چىپان: بەگەرمە و لىكدالىكد
و بە ھەللا و گەرمەو بەزووتن،
سرىپان سرىپان، سىمىسرىپان.

چلووېر پىكردن: چلەپ پىكردن،
دەر كىردن لە جەنگەي چلەي زستان دا،
بە رۆزى توف و تال و توون
دەرپەراندىن.

چىنگلە: چىنگال، قولاپ، قولاپە
(قلاپ).

چواربەندە: چوار گەي سەرەكى
قەلافەتى ئىنسان، تىكرى ئىسقانى
قەلافەتى زىندەو ەرىكى ئىسقاندار،
كۆئىسقان (استخوان بندى -
اسكىلت).

چەت: لەمپەر، بەرھەلست.

چەندبەنەكى: چەن بەنەكى، خاوەنى
چەندىن بەنە. مالى چەند بەنەكى،
بەنەيەكى سەرەكى ھەيە و ئەوانى دىكە
نەمچە سەرەيەخون. "دەولەتى
چەن بەنەكى" پىشنىيارى خومە بو "دولت
نامتەمىر كىز".

(خ)

خاڧلكوژ: غاڧلكوژ، ترۆرىست.

خىشتە: جەدو ەل.

خوایى نەخوایى: بەتھەوى و نەتھەوى.

خوت خوتە: خورت خورت،
دلەخورتە، دلنىگەرانى.

خۆراپى كىردن: بەرەللا كىردن، خۆ
لى بى خاوەن كىردن.

خۆش ئاژۆ: خۆشاژۆ، خۆشپەرە،
تىژپۆ.

خویا: خویا، خوویا، ئاشكرا، دىيار،
بەرچاۋ.

خه مۆكى: ژاكان به خه م (افسر دگى),
خه مۆك (افسر ده).

دهس شكاندنه وه: كينايه يه له
په ژيوان بوونه وه, تاسووف خواردن.
دهق: مهتن (متن).

(د)

داخه له: كه شهوى ميژ (كشو ميز).

دهق و دۆغر: راسته و راست و بى پيچ و
په نا (صراحتاً).

ده گوشت: ده گوشت.

داروله له: نه ندازه, راده. قه ديم بو
پيوانى ناستى ئاو داريان له گولاو
ده چه قاند و شوپنى ئاوه كه يان له له
ده كرد تا بزنان داخوا كه م ده كا يان
زياد.

ده ناخى رۆ كردن: ناشتن, له خاك
را كردن, كينايه شه له كوشتن.
دى: ديكه, تر.

دايه به ره وه: وه پيشى دا, خستيه
پيشه وه.

ديزه به ده رخونه كردن: كينايه يه له
حه شاردان, شاردنه وه.

دژدين: موخاليفى دين, نه حاواوه
له گه ل ئاينى ئاسمانى.

ديوه: ديومه, ديتوومه. نه و كابر ايه م
ديوه.

دوعا گيرابوون: دوعا گرتن, قبول
بوونى پارانه وه.

(ر)

ر ابوونه وه ي هه تا هه تايى:
هه ستانه وه ي هه كجاره كى و نه به دى و
هه ميشه بى (رستاخيز جاويد).

دوو چۆمان: نيوان چۆمان, ميانداو.
دوو چۆمان پيشنياريكه پتر له دهقه كانى
مامۆستا "هه ژار" دا ديومه بو
"بين النهرين".

راز هه لينا نه وه: نه هينى هه لينا نه وه,
زانينى جوابى سوپى كى دايدين,
دۆزينه وه ي ماناى راز.

دووشك: دوودل, دردۆنگ, به شك.
دهرزى گۆزه له: سيروم (سرم).

راسته كى: راستيانه, هه م به ستيكى
سه رى بچيته وه سه ر راستى.

دهس بهردانه وه: دهس هه لگرتن و
ته تسليم بوون.

راوه: راقه, شه رح, مانا, ته فسير.
ره فحه: ره ف, تاقه, روفحه.

دهس پيس: دز, نانه مين.

ره وشته كى: نه خلاقى, هه ر
مه به ستيكى بچيته وه ره وشته و ئاكار
(اخلاقى).

دهسته و ده ياره: دهسته و دايره, تاقم,
دهسته و به سته, لايه نگرانى كه سيك.

رەوگە: شوپىنى پىدارۆيشتن (مسير).
رپژە رۆيشتن: بەرپز رۆيشتنى سپا بە
شيۆەيەكى رپك وپپك بە مەبەستى
مەشق پيكران يان خو نيشان دان لـه
بەرامبەر سەر كردهدا.

ريازيات: رپازى، ماتيماتيك.

(ز)

زرەچپىرگ: زرەچرگ (هوبرە).
زيوان: جوولان، تەكان خواردن.
زيوان: زيۆەوان، ئاگادار و پاسەوانى
گۆرپى كەسانى ماقوول.

(ژ)

ژيانەكى: ئەوئى بەستزايتهو بە ژين
(حياتى).

(س)

ساخته كارى: جەعل كردن، بە درۆ
مەبەستىك هەلبەستن.
ساخلمە: ساخى و سلامەتى و
پيهداشت، تەندروستى.
ساللمەخەتە: هەلە، خەتا، لە جەغز
دەرچوون، پەل بزاون لە جىي خو.
سۆزە: سۆراغ كردنى باس و هەوال،
هەست بە مەبەستىكى نەدركاو كردن،
سووسە.

سوكان: فەرمانى ئوتۆمبيل.
سەربادان: مل بادان، برىتيه لـه
موخالىفەت كردن.
سەرپشكايەتى: سەربەشپىتى،
ئەولەوييەت پىبوون، سەرەتى، بەرپىتى
(اولويت).

سەررەو: پرتاو، بە غار و هەلەداوان
هەلینگ دان.

سەررەوى: پيشەنگايەتى، پيشەرەويتى.
سەرسووتان: نابوت بوون و هيچ بە
دەستەو نەمان، تەواوى مال و
دەسمايە لە چنگ بوونەو (افلاس).
سەر وي هينان: پەنا بو بردن، خو
وژير بال دانى كەسى.

سەرتەقە: كار كردن بە هەولپكى
نەزۆر توند و پتەو، تىگەيشتنى كەم.
سەرەدا: سەرەتا، دەسپىك.

سەرەك: سەرۆك.

سەرەلدان: راپەرپن، سەربزاون،
جوولانەو و خەبات.

سەگوان: تىرھاويژى سىرەراستى
ئەنگيۆه.

سەمەد: هۆ، سەبەب، مەيلپكى
دەروونى كە هانى مرۆف بدا (انگيزە).

سى سووچ: سىكوان، سى سووچە،
سى گۆشە (مثلت).

سى يەك: لە سى بەشان بەشپك
(يك سوم).

(ش)

شارى ئاواته خواسته: شارى پاكش،
باژىرى به ئاوات خواراو
(مدينه ي فاضله).
شالوله: لوله ي هره گوره،
بۆرى نهستور.

(ع)

و به په نامه كيش مامله ي تيا ده كرى.
رهنگه هه مان "بازار سياه" بى.
شپړه: نامرازى كردنه وه و گرتنه وي
لوله ي هه ر شتيكى ئاوه كى.

عه داوه ت: دوژمنايه تى، دوژمنى.

(ف)

فرسوار: له خۆبايى، مه غروور.
فرۆكه: رڦۆكه، ته ياره، بالافرى
شه ركه ر يا هى موسافيره ر.
فره لدان: قوم ليدان، به قوميك شتى
ئاوه كى خوار دنه وه و هه لقوراندن،
پيدا كردنى ليكداليكدائى مه شرووب.
فىفى: واز وازى، تۆته كه نه گر.

(ق)

قان: ده رفه ت و ئيمتياز.
قايمه: سايى، ليست، ليسته.
قزه: ترسه نۆك (ترسو، بزدل).
قورميشى: نه وه ي به قورميش كار بكا
(كوكى).
قوژبن پشكن: كه لىن و كاژىر پشكن
(كنجكاو). شاعيرى نه مر "سواره
ئيلخانى زاده" سازى كردووه.
قه راروبرى: قه رار و برپار، په يمان.

شانۆ: سه كو و شوينى هونه ر نواندى
شانۆگه ران (صحنه، صحنه ي نمايش).

شوینكهوت: نه و مده بسته ي به دواى
كرده يان و ته يه كدا دى، رهنگدانه وه ي
دوايى، ئاقبيته تى رهوت و رووداو
(پيامد).

شوینكهوته: په يره و، كه سيكى
ده كه ويته شوين مده بستيك و په يره وي
لى ده كا، وه شوين كه وتوو.

شه ر كه وتنه قوڤى: ئيديومه و برىتييه
له كار كه وتنه جى بارىك و نه سته م،
كار كه وتنه روژى خوى.

شه روه نى: شه رهنگىزى، خراپه خوازى
(شرانگىزى).

شه ريكه قازانج: هاو قازانج، له هيج
شوینيك نه مديه له برى
"مشترك المنافع" هاتبى، پيشنيارى
خومه بو ماناى "مشترك المنافع"؛
"هاوبه رژه وه ند" يش ده كرى بى.

شه يتانه بازار: بازارى ره ش، نه و
بازاره ي كه نرخ خوار و ژوورى زوره

قهیتہرقوو: قووت دان، لیس دان،
خواردنهوه.

کیوی: کیفی، وهحشی، درنده،
دورنده.

(ك)

کار به کھیفه: کار کردن ههرواله
رووی ئیشتیاوه، کاری نیوه نیوه و
جاروباره هه کات مرؤف کھیفی
لی بوو، کھیکی کار بو سهرقالی
وهك شتیکی لاه کی چاو لی بکا
(متفنن).

کامووس: کابووس، سرنجک.

کلابوون: کل بوون، تالسا بوون،
لادان.

کولهداری: بهرده داری،
ئیسیتیمار گه ری، کویله داری.

کوده سولات: ناوه ندیخواز (متمکز).

کونه ونوی: هه شتیکی تازه نه بی و
کاری کرد بی، دهستی دوو.

که سیره بوون: سر بوون، رهق
هه لاتن له سهرمان.

که لته کردنه وه: نوی سازدانه وه،
چاک کردنه وه (تعمیر کردن).

که لکه له: خولیا، خدیال، وه سوه سه.

که له شاخ: شاخه که ل، کینایه یه له
ملهوری سهره شین.

کهینه و بهینه: ته گیر کردن په نامه کی
و ریکه وتن به دزی که سی یا که سانی.

(گ)

گل دانه وه: گیانه وه، دهس به سه ر
داگرتن.

گوده تا: کوده تا، کودیتا، کوودیتا.

گه رانگه ر: دهورانپشت، دهوروپشت،
دهوروبه ر (پیرامون).

گه رداو: گه رداف، کینایه یه له به لا و
گیره و کیشه.

گه رمه ته ندوور: نانی گه رمی تازه له
ته ندوور کراوه، نان و کولیره ی گه رم
و تازه. کینایه یه له باس و هه وال و
مه بهستی زور نوی و تازه له کل
دهرچوو.

گه ریان: جهریان، سووریان (جریان).
پیشنیاری کاک "نه حمه د قازی" یه.

(ل)

لاتار: فر و لاتاو، تیر و تانه.

لادهسته: هه شتیکی که سهره کی
نه بی و بکه ویتنه ئه م لا و ئه هولا،
لادهسته کی بی، وه ک ریگای لادهسته
(راه فرعی).

لامه لامه: مه رای، ریایی.

لاوژو: لاه، گهنج، لاوژه.

لۆسه: مه‌لغه، باری، لۆس. لۆسه‌ی ده‌سه‌لات (اهرم قدرت).

لووت تی‌بوون: رووی خـوش تی‌بوون، موافیق بوون.

له‌به‌ریه‌ك گرتنه‌وه: له رووی یه‌كتر وینه و کۆپی هه‌لگرتنه‌وه، له رووی یه‌ك زه‌بت کردنه‌وه.

له پای سه‌ری دان: غه‌یه‌ت کردن

و بو تی‌چاندن، ژیر بی‌کۆلین.

له‌په‌سه‌تا: یه‌که‌بین، له‌سه‌ریه‌ك له‌سه‌ریه‌ك، بی‌وچان و هه‌دا.

له بی‌په‌رین: له پی‌که‌وتن، چورته لی‌بران.

له‌ته‌ر کین: قه‌ت قه‌ت، هه‌رگیز.

له‌زۆق: به‌زۆق و شه‌وق، شاد و به‌ده‌ماخ.

له‌گری خۆ‌دابوون: له‌وپه‌ری خۆشی دابوون، زۆر زۆر به‌که‌یف و شاد بوون.

لی‌ك ده‌ر کردن: تۆله‌له‌یه‌كتر کردنه‌وه، رق به‌یه‌کدی رشتن.

لی‌وه‌گر: لی‌گیره‌وه (مُسری، اپیدمی).

(م)

مته‌ق مردوو کردن: مته‌ق لی‌برین، فزه‌لی‌برین، وسکوت بی‌هینان.

مراد مردوو: ناکام، نامراد، بی‌مراد. مسه‌وه‌ده: به‌لا و نه‌هامه‌تی.

معاش: تویشه‌ی به‌ری‌چوون، مانگانه.

مه‌دار: هی‌لکی بازنه‌یی خه‌یالی له‌ریکی زه‌وی پراشان به‌شان و هاوته‌ریب له‌گه‌ل هی‌لی پشتینه‌ی ئوستوا، هی‌ل.

مه‌سه‌ب: مه‌زه‌ب، مه‌زه‌ب.

مه‌فره‌شبار: دوو تا باری پر له‌کا که له‌باره‌به‌ر ده‌ندری و نه‌خۆشی تیدا راده‌کیشن بو‌گوێزانه‌وه.

میتز: میتز، گه‌ز.

میل: هه‌زار هه‌نگاو. میلی ئینگلیسی ۱۶۰۹ میتز و میلی ده‌ریایی ۱۸۵۲ میتزه.

(ن)

ناچیزه: پووچه‌که، هیچ و پووچ.

ناسه‌رسه‌نگی: نابه‌دلی، سه‌رسه‌نگینی (اکراه).

نردوو: ده‌سته‌واره، نان و کولیره‌یا هه‌ر شتیکی له‌سه‌ریه‌ك قه‌د بکری و هه‌لبگیری. کابرا نردوویکی پوول له‌باخه‌لی دایه. (هه‌لبه‌ت پی‌لی‌هه‌لینه). نردوویکی قاقه‌ز له‌بن هه‌نگلی ناوه.

نژم: قه‌لافه‌ت، ته‌رح و دیدار، بی‌چم (ریخت و قیافه).

نژیارقانی: ئەندازیاریی خانوان
(مهندسی معماری). نژیارقان: (مهندس
معمار).

نسیحت: پەند, ئامۆژگاری, نسیحت
(نصیحت).

نوشتاوه: تا کراوه, قەد کراو.

نەبەدی: ون, بزر, نائاشکرا (نامرئی).

نەهینگا: حەشارگە, شوینی حۆ
حەشاردان, جیگە ماته تیدا هەلگرتن
(مخفیگە).

نیرووی: ئاگادار و چاوه‌دیری جەماوەر
(سرپرست).

نیڕه‌قان: دێره‌وان, پاسه‌وانی که له
پروانگه‌وه ده‌روانیته‌وه ده‌وروبه‌ر
(دیده‌بان).

نیڕینه: نیوه‌راستی پروبار, چه‌قی ری,
نیوه‌راست.

وارگه: شوینی ژیان, شوینی دامه‌زران
و حەسانه‌وه (اقامتگاه – زیستگاه).

واش: ئاواش, واش نه‌بی هه‌ر ده‌بی.

وان: ئاوان, وه‌تۆن.

واروویخ: چلۆنایه‌تی بوون و نه‌بوون
(موقعیت). (وار و یۆخ) یانی هه‌یه و
نیه؛ ترکیبه. به‌لام له کوردی دا ئاوا
به‌سه‌ر هاتووه, ئەویکی هه‌یه و نیه.

وسکوت: وسکت, بێده‌نگی, کر و
کپ.

ولۆله: گه‌رای نیوزگی مه‌ل و
په‌له‌وه‌ری هیلکه‌که‌ر, وروره.

ونجرونجر: له‌ت و پسته‌ت,
له‌ت و کوت, تلش‌تلش.

وه‌ته‌نگ هاتن: ته‌نگ بی‌هه‌لچوون,
وه‌ئامان هاتن.

وه‌چه: تۆره‌مه, ره‌گه‌ز, نه‌سل.

وه‌حشی: درنده, کیوی, نه‌عاملاو.

وه‌خۆکا: نه‌یتارینی, وه‌ریگری,
وه‌خۆی بخا.

وه‌قله‌هاتن: وه‌که‌یف هاتن, وه‌زۆق
هاتن, وه‌هه‌یه‌جان هاتن.

وه‌ندوو کسه: نه‌وه‌ندوو کسه,
که‌مۆکه‌یه‌ک.

وه‌نده: نه‌وه‌نده.

وه‌وتۆ: ئاوا, به‌م شیوه‌یه, به‌مجۆره.

وه‌وی: وه‌ک وی, چه‌شینی ئه‌و.
وه‌وی ده‌چی.

ویشکه‌سوئی: ئیشکه‌سوئی, زۆر
تامه‌زرۆ, که‌سیکی که‌هه‌وا و هه‌وه‌سی
زۆره (بوالهوس).

ویژه: په‌لاماری په‌نامه‌کی, وه‌به‌ر ویژه
هاتن: وه‌به‌ر په‌لامار و سی‌ره‌هاتن. به
مانای تاقت و تواناش هه‌یه.

وینده‌ری: نه‌وینده‌ری, نه‌و شوینه,
نه‌وی.

(ه)

هاتنه وه خو: وه خو هاتنه وه.

هاشا: حاشا.

هرس: ئەزم, هەزم.

هورم: ئیحتوبار, جی باوه پری (اعتبار).

هۆك و به ره هۆك: هۆ و به ره هۆ
(علت و معلول).

هه زاره و دوولا: خواره كه و
په چه كه ی كه رویشك بو شوینه ونكه
له سه ر به فر, (زیگزاگ).

هه س دانه وه: به ده م دادانه وه,

گیرانه وه ی پاتال, به ده م داها تنه وه.

هه لمه دووك: بوخ, قه ده م (بخار).

هه میت: گرینگی, گرینگیه تی
(اهمیت).

هه نته ش: حوزوور: (حضور -
محضر).

(ی)

یا: یان, یام.

یه کین: بی پشوو, بی نیو بر, یه ک پشوو.

یه گدی: یه کتر. له یه گدی به بیانوون.